

УДК 342.2

УКРАЇНСЬКІ МУНІЦИПАЛЬНІ ЮРИДИЧНІ НАУКОВІ ШКОЛИ: ДОСЛІДЖЕННЯ СТАТУТІВ ТЕРІТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ТА НОРМОТВОРЧОСТІ

Кісловський А.В., аспірант
кафедри конституційного права
Національний університет «Одеська юридична академія»

Автором на підставі аналізу історіографії досліджень муніципального права виявлено два підходи до викладення отриманих матеріалів у працях українських вчених. Запропоновано іменувати їх наступним чином: 1) «хронологічний підхід» (огляд літератури проводиться згідно з датою видання аналізованих праць); 2) «сущностний підхід» (огляд літератури проводиться відповідно до того, які праці в конкретному дослідженні застосовувалися найчастіше, стали у нагоді найбільше). Автором запропоновано застосувати третій підхід, який поки що не знайшов свого відображення у працях дослідників муніципального права, – «географічний». Він полягає в комплексному аналізі напрацювань представників юридичних шкіл. Автор пропонує виокремлювати київську, львівську, одесську та харківську українську муніципальну юридичну наукову школи, а також вбачає перспективи подальших наукових досліджень у проведенні запропонованого аналізу.

Ключові слова: муніципальне право, статут територіальної громади, статут територіальної громади міста, нормотворчість, українські муніципальні юридичні наукові школи.

Автором на основании анализа историографии исследований муниципального права выявлено два подхода к изложению полученных материалов в работах украинских ученых. Предложено именовать их следующим образом: 1) «хронологический подход» (обзор литературы проводится в соответствии с датой издания рассматриваемых работ) 2) «сущностный подход» (обзор литературы проводится в соответствии с тем, какие работы в конкретном исследовании применялись чаще всего, пригодились более всего). Автором предложено применить третий подход, который пока не нашел своего отражения в трудах исследователей муниципального права, – «географический». Он заключается в комплексном анализе наработок представителей юридических школ. Автор предлагает выделять киевскую, львовскую, одесскую и харьковскую украинские муниципальные юридические научные школы, а также видит перспективы дальнейших научных исследований в проведении предложенного анализа.

Ключевые слова: муниципальное право, устав территориальной общины, устав территориальной общины города, нормотворчество, украинские муниципальные юридические научные школы.

Kislovskiy A.V. UKRAINIAN MUNICIPAL LEGAL DOCTRINAL SCHOOLS: LOCAL COMMUNITIES' CHARTERS AND LAW-MAKING PROCESS

The author based on the analysis of historiography municipal law studies identified two approaches to the presentation of submissions received in the works of Ukrainian scientists. The author asked to call them "chronological approach" (the literature is reviewed according to the date of publication of analyzed works) and "intrinsic approach" (the literature is reviewed according to what works in a particular study used often become most useful). The author suggested to use a third approach, which has not yet found its reflection in the work of researchers municipal law – "geographic". It is a comprehensive analysis of the works of the representatives of different law schools. The author offers to distinguish Kyiv, Lviv, Odesa and Kharkiv Ukrainian municipal legal doctrinal schools, and sees prospects for further research in carrying out the proposed analysis.

Key words: municipal law, charter of local community, city charter, rule-making, Ukrainian municipal law schools.

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні відбувається реформа місцевого самоврядування. На її сучасному етапі дії з реформування проводяться шляхом децентралізації публічної влади, у т. ч. місцевого самоврядування, та гармонізації законодавства України про місцеве самоврядування з європейськими стандартами в цій сфері. Важливе значення при цьому надається широкому залученню громадськості до вирішення проблем місцевого самоврядування. Так як норми Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо участі громадськості у місцевому самоврядуванні є доволі лаконічними, важливого значення набувають статути територіальних громад.

У свою чергу, статути територіальних громад зараз наявні не в усіх громадах. А з-поміж чинних статутів далеко не усі відповідають

актуальному стану чинного законодавства. У зв'язку з цим проблеми, пов'язані з розробкою та прийняттям статутів територіальних громад, є актуальними.

Доктринальне супроводження цієї реформи на високому рівні є важливою науковою та практичною задачею. А отже, тема статті має актуальність на сучасному етапі розвитку науки конституційного та муніципального права.

Ступінь розробленості проблеми. Власне кажучи, уся стаття присвячена аналізу досліджень проблем муніципального права в Україні. Так як муніципальне право наразі є дуже розвиненим, то автор, керуючись своїми науковими інтересами, більш детально розглядає питання, що пов'язані зі статутною нормотворчістю. У статті йдееться про найбільш яскраві праці тих українських науковців, які приділяли увагу проблемам нормотворчості

на місцевому рівні, та статутам територіальних громад міст. Авторська концепція дослідження, частиною якого є ця стаття, полягає в тому, щоб проаналізувати проблеми розробки та прийняття статутів територіальних громад саме українських міст. Найближчим за темою дисертаційним дослідженням є робота І.О.Зайцевої «Конституційно-правове забезпечення статутної нормотворчості у місцевому самоврядуванні в Україні» [1]. Але вона не присвячена статутам територіальних громад міст, та має предметом свого дослідження статутну нормотворчість у місцевому самоврядуванні та її конституційно-правове забезпечення в Україні.

Подібними до обраної теми є роботи: В.Р. Барського «Нормотворчість представницьких органів місцевого самоврядування в Україні»[2], М.О. Петришині «Нормотворча діяльність в органах місцевого самоврядування в Україні» (2010 р.)[3], Т.О. Калиновської «Нормативно-правові акти місцевих рад як органів місцевого самоврядування в Україні» (2011 р.)[4], Н.О. Чудик «Статут територіальної громади як джерело конституційного права України» (2011 р.)[5], представлених на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право. Слід також відмітити ще дві праці: А.Т. Назарка «Міське самоврядування в Україні»[6] та О.В. Батанова «Муніципальна влада в Україні: конституційно-правові проблеми організації та функціонування» [7].

Метою статті є узагальнити історіографію досліджень статутів територіальних громад та нормотворчості на місцевому рівні в рамках українських муніципальних юридичних наукових шкіл.

Викладення основного матеріалу. До дослідження статутної нормотворчості зокрема та статутів територіальних громад міст у цілому завжди починається з огляду юридичної літератури з муніципального права. Цей огляд є традиційним, і майже кожне дисертаційне дослідження з цієї тематики починається з нього. Однак автори, як правило, будують історіографію або відповідно до хронології, або згідно зі значущістю тієї чи іншої роботи під час дослідження конкретної проблеми (на початку огляду розміщують ті праці, які стали в нагоді найбільше при розробці проблематики). Таким чином, майже в кожному дослідженні з муніципального права або статутів територіальних громад, нормотворчості органів місцевого самоврядування, матеріал викладається із застосуванням або хронологічного підходу, або сутнісного.

Хотілося б запропонувати ще один підхід – географічний. Наразі кількість досліджень з муніципального права збільшується, у тому числі з питань нормотворчості органів місцевого самоврядування та проблематики статутів територіальних громад. Постійно виокремлюються ті чи інші характерні особливості, тому видається цікавим здійснити огляд досягнень фахівців у цій сфері саме з точки зору географічного підходу. Думається, що це надасть можливість виявити певні закономірності. Навіть якщо до підсумків ана-

лізу дехто поставиться критично й визначить критерій як дещо надуманий, новизна дослідження цього матеріалу під таким кутом зору залишатиметься очевидною.

Автором сформульовано пропозицію виокремлювати такі українські муніципальні юридичні наукові школи, коли йдеться про дослідження статутів територіальних громад в Україні та статутної нормотворчості (школи наводяться в алфавітному порядку):

- київська школа;
- львівська школа;
- одеська школа;
- харківська школа.

Нижче наводяться авторські пропозиції щодо вчених, яких слід віднести до представників тієї чи іншої школи. Прізвища фахівців з муніципального права наводяться в алфавітному порядку.

До представників київської української муніципальної юридичної наукової школи наразі слід віднести:

- докторів юридичних наук Батанова О.В.[7], Борденюка В.І., Дробуш І.В., Фрицького О.Ф.;
- кандидатів юридичних наук Зайцеву І.О. [1], Калиновського Б.В., Корнієнка М.І., Чудик Н.О.[5], Хонду М.П.

До представників львівської української муніципальної юридичної наукової школи відносимо:

- докторів юридичних наук Гурала П.Ф., Кіселичника В.П.;
- кандидатів юридичних наук Бориславську О.М., Дмитришина Ю.Л., Коліушка І.Б., Куйбіду В.С.

До представників одеської української муніципальної юридичної наукової школи наразі зараховуємо:

- докторів юридичних наук Баймуратова М.О., Крусян А.Р., Мельничук О.С., Мішину Н.В.[8; 9], Орзіха М.П., Прієшкіну О.В.;
- кандидатів юридичних наук Бальця Ю.Ю. Барського В.Р.[2], Бондаренка І.О., Ідесіс І.В., Назарка А.Т.[6], Орловського О.В.

До представників харківської української муніципальної юридичної наукової школи слід віднести:

- докторів юридичних наук Любченка П.М., Серьогіну С.Г.;
- кандидатів юридичних наук Лялюк О.Ю., Остапенко О.Г., Петришину М.О.[3], Скрипничук В.М., Щебетун І.С.

Слід зазначити, що ці чотири школи, звісно, не можуть охопити усього розмаїття досліджень статутів територіальних громад і нормотворчості на місцевому рівні. Однак, більшість праць так чи інакше може бути віднесені до однієї з чотирьох запропонованих шкіл – або автор виконував дослідження в науковому закладі одного з чотирьох наведених міст, або (якщо це дисертація) захищав дослідження в певному закладі одного з чотирьох наведених міст, або виконував дисертаційне дослідження під науковим керівництвом вченого-представника однієї з запропонованих шкіл, або монографічне дослідження було опубліковано під редакцією вченого-представника однієї із запропонованих шкіл.

Наведемо приклад. Доволі складно було віднести до однієї з чотирьох запропонованих шкіл дослідницю І.О. Зайцеву, авторством якої належить низка статей та дисертаційне дослідження «Конституційно-правове забезпечення статутної нормотворчості у місцевому самоврядуванні в Україні». Вона захищала його у м. Маріуполь. Науковим керівником її дослідження був професор О.В. Батанов, у зв'язку з чим було прийнято рішення віднести її саме до київської школи.

Наприкінці слід зазначити, що історіографія досліджень питань статутів територіальних громад та місцевої нормотворчості буде неповною, якщо при її проведенні обмежитись виключно вивченням праць фахівців-юристів. Так, однією з найбільш яскравих авторів, які писали про статути територіальних громад, є Д.Д. Заяць. Її авторству належить низка статей про статути територіальних громад (дивись [10-12]), надзвичайно корисних при проведенні юридичних досліджень. Про це свідчить наявність ознайомлення з їхніми назвами: Д.Д. Заяць писала про хартії середньовічних міст Західної Європи як історичний попередник статутів територіальних громад, про історичні традиції впровадження статутів територіальних громад в Україні, про проблеми розробки модельного статуту територіальної громади в Україні. А її дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління присвячена статутному регулюванню системи місцевого самоврядування в Україні. Автор захистила її у м.Львів у 2009 р. [13-14].

Висновки. Автором на підставі аналізу історіографії досліджень муніципального права виявлено два підходи до викладення отриманих матеріалів у працях українських вчених. Запропоновано іменувати їх «хронологічний підхід» (він полягає у тому, що огляд літератури проводиться згідно з датою видання аналізованих праць) та «сучасний підхід» (він полягає у тому, що огляд літератури проводиться відповідно до того, які праці у конкретному дослідженні застосовувалися найчастіше, стали у нагоді найбільше). Також запропоновано застосовувати третій підхід, який поки що не знайшов свого відображення у працях дослідників муніципального права, – «географічний підхід». Він полягає в комплексному аналізі напрацювань представників юридичних шкіл. Автор пропонує виокремлювати київську, львівську, одеську та харківську українську муніципальну юридичну наукову школи, а також вбачає перспективи подальших наукових досліджень у проведенні запропонованого аналізу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зайцева І.О. Конституційно-правове забезпечення статутної нормотворчості у місцевому самоврядуванні в Україні: дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / І.О. Зайцева. – Маріуполь, 2013. – 236 с.
2. Барський В.Р. Нормотворчість представницьких органів місцевого самоврядування в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право / В.Р. Барський. – Одеса, 2006. – 18 с.
3. Петришіна М.О. Нормотворча діяльність в органах місцевого самоврядування в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право / М.О. Петришіна. – Харків, 2010. – 20 с.
4. Калиновська Т.О. Нормативно-правові акти місцевих рад як органи місцевого самоврядування в Україні: автореф. дис ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Т.О. Калиновська. – Київ, 2011. – 20 с.
5. Чудик Н.О. Статут територіальної громади як джерело конституційного права Україні: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.02 / Н. О. Чудик. – К., 2011. – 228 с.
6. Назарко А.Т. Міське самоврядування в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право / А.Т. Назарко. – Одеса, 2015. – 24 с.
7. Батанов О.В. Муніципальна влада в Україні: конституційно-правові проблеми організації та функціонування [Електронний ресурс]: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02: конституційне право; муніципальне право / О.В. Батанов. – Київ, 2011. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe
8. Мішина Н.В. Муніципальне управління в США та в Сполученому Королівстві Великобританії і Північної Ірландії: порівняльно-правове дослідження: дис... кандидата юр. наук: 12.00.02 / Н. В. Мішина. – Одеса, 2002. – 226 с.
9. Мішина Н.В. Органи самоорганізації населення: порівняльно-правове дослідження: дис. ... доктора юр. наук: 12. 00. 02 / Н. В. Мішина. – О., 2009. – 595 с.
10. Заяць Д.Д. Хартії середньовічних міст Західної Європи як історичний попередник статутів територіальних громад / Д.Д. Заяць // Теорія та практика державного управління: збірник наукових праць Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. – Х.: ХАРІДУ НАДУ, 2008. – Вип. 4. – С. 144-153.
11. Заяць Д.Д. Історичні традиції впровадження статутів територіальних громад в Україні / Д. Заяць // Ефективність державного управління: збірник наукових праць Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2008. – Вип. 16-17. – С. 212-218.
12. Заяць Д.Д. Проблема розробки модельного статуту територіальної громади в Україні / Д.Д. Заяць // Вісник Національної академії державного управління. – 2009. – № 3 – С. 174-182.
13. Заяць Д.Д. Статутне регулювання системи місцевого самоврядування в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. управління: 24.00.04 – місцеве самоврядування / Д.Д. Заяць. – Львів, 2009. – 20 с.
14. Заяць Д.Д. Статутне регулювання системи місцевого самоврядування в Україні: дис... канд. наук з держ. управління: 24.00.04 / Д.Д. Заяць. – Львів, 2009. – 244 с.